

Komentář: Kam směřuje dialog mezi městem a zástupci Romů?

strana 3

Jana Šafaříková: „Romské děti nejsou hloupé“

strana 4, 5

Rozhovor s Denisem Dirdou: Děti slavných Gulo čar vystoupily u Kouřícího králíka

strana 6 a 7

ZPRÁVA

Jaký bude směr Slovenska po volbách?

SLOVENSKO – Okresní soud v Prešově rozhodl, že stát diskriminoval romskou dívku, která neměla přístup k internetu a digitálním technologiím během pandemie Covid-19. Soud dítěti přiznal náhradu nemajetkové újmy ve výši tři tisíce EUR (cca 72 tisíc korun). Jedná se o první rozsudek svého druhu nejen na Slovensku, ale i v Evropě.

PRAHA – Proti krokům vlády a dopadům schváleného úsporného balíčku stávkovaly v poslední listopadové pondělí školy, podniky, úřady a další instituce po celé zemi. Někde se výuka či práce zastavila na hodinu či dvě, někde na celý den, řada institucí či zaměstnanců stávkujícím vyjádřila podporu, ale fungovala v běžném režimu. Část odborářů z regionů vyrazila na demonstraci do Prahy. Odbory jsou připraveny v protestních akcích pokračovat, pokud s nimi vláda nebude jednat. Dialog je podle ministrů možný, ani pod tlakem ale od snahy o ozdravení veřejných financí ustoupit nehodlají.

LONDÝN – Desetitisíce lidí se v neděli sešly v Londýně na pochodu proti antisemitismu a proti nárůstu počtu zločinů z nenávisti vůči

foto: Omar Havana, ČTK

V sousedním Slovensku proběhly předčasné volby do národní rady. Nemusím připomínat, jak moc byly sledované zvenčí. Od roku 2018, kdy

došlo k vraždě Jána Kuciaka a Martiny Kušnírové, jsou vztahy mezi lidmi velmi rozdělené. Občanská společnost tehdy spontánně zafungovala

a vyjádřila v ulicích Bratislavy nesouhlas k nespravedlivé smrti novinářů. Došlo k rezignaci tehdejšího předsedy vlády Roberta Fica. Od

té doby proběhly prezidentské volby a volby do národní rady, jejichž

Pokračování na str. 2

Pokračování na str. 2

S ředitelkou Andreou Melechovou Ruthovou o vzdělávání romských dětí

Dobrý den, paní ředitelko. Zajímá mě Váš názor na to, proč se málo hovoří o tom, že drtivá většina dětí z romských rodin se bojí a neuvažuje o povolání, které by bylo spojené s přírodními vědami, matematikou nebo programováním. Kdo za to může? Nedostatek učitelů, kteří sami těmto předmětům dobře rozumí, nedbalost rodičů, nedostatek peněz na doučování a neziskový sektor, který nezajišťuje v tomto směru dostupné a vysoce kvalitní doučování dětem na všech stupních?

Mohla byste nám přibližně říct, kolik procent romských žáků vaši školu navštěvuje a z jakých sociálních poměrů pocházejí?

Dobrý den. Aktuálně máme asi 15 % žáků romského původu, jedná se o kvalitativní odhad. Jejich sociální poměry jsou různé – v ně-

kterých romských rodinách pracují oba rodiče, v některých jen jeden, v málokteré rodině nepracuje ani jeden z rodičů.

Máte ve škole i děti s nějakým uměleckým nadáním?

Ano, máme i děti s hudebním nebo výtvarným nadáním, které se snažíme podporovat v rámci hodin výchovy.

Který z předmětů zvládají romští žáci hůř? A ve kterých naopak prospívají? Co je nejvíce baví?

Na to asi neumím dostatečně kvalifikovaně odpovědět. Často mají problémy s češtinou. Ale ve všech předmětech je lze celkem dobře motivovat, a to vztahem – jakmile projevím zájem o ně, snažím se jim pomoci, ukázat cestu, jak zadaný úkol vyřešit, klást na ně jim přiměřené

nároky, pochválím je, nebudou neúspěšní. To se ale vztahuje na většinu dětí. Největší problém, který řešíme, je, když je ve třídě romských dětí 5 a víc – to pak řešíme převážně jen ty vztahy, kdo se na koho jak podíval nebo kdo do koho šťouchnul nebo nešťouchnul. Dost často se děti z romských rodin dostanou ve 3. ročníku v některém předmětu na své maximum a dál už se takřka nerozvíjí, např. v matematice. Musíme pak přemýšlet, co ty děti budou v životě potřebovat a podle toho jim zadávat práci. Ale to se, myslím, netýká jen romských dětí.

Jaká povolání si podle vás vybírají děti z romských rodin? Jaký obor u nich převažuje? Jsou učitelé schopni zjistit, jestli například dítě

Pokračování na str. 3

ZPRÁVA

Dokončení ze str. 1

Židům v souvislosti s válkou Izraele proti radikálnímu palestinskému hnutí Hamás. Informovaly o tom světové agentury a stanice BBC News. Policie zadržela dva lidi. O den dříve britskou metropolí prošel rozsáhlý propalestinský pochod, jehož účastníci žádali trvalé příměří v Pásmu Gazy.

PRAHA – Policie se z vlastní iniciativy začala zabývat útokem na zpěváka Jana Bendiga před pátečním slavnostním udílením cen Český slavík. Zpravodajskému serveru Romea.cz to sdělila policie. Na Bendiga zatím neznámý útočník vysypal na červeném koberci pytlík mouky. „O incidentu na Českém slavíkovi jsme se dozvěděli z médií a pražští kriminalisté se jím začali z vlastní iniciativy zabývat. Prověřují, zda-li nebyl spáchaný trestný čin a pátrají po totožnosti prozatím neznámého muže,“ uvedl pro zpravodajský server Romea.cz policejní mluvčí Richard Hrdina. Podle záběrů, které živě vysílal server TN.cz, se útok stal ještě před oficiálním začátkem gala-večera. Bendig pózoval před Forem Karlín pro fotografie, když se k němu zezadu přiblížil muž v červené bundě. Ten následně z nákupní tašky vytáhl sáček mouky, jehož obsah nic netušícímu zpěvákovi vysypal na hlavu.

Jaký bude směr Slovenska po volbách?

Dokončení ze str. 1

výsledky otočily kurz Slovenska. Vítězství Zuzany Čaputové v prezidentských volbách symbolizovalo naději na návrat politické kultury a slušnosti.

Dalším pozitivním signálem se zdálo být politické rozložení sil po volbách v roce 2020. Vláda v čele s Igorem Matovičem slibovala spravedlivou sociální politiku pro všechny občany. V jeho vládnutí však převládla chaos, zmatek i částečný populismus. Lidský přístup a podpora politické participace Romů zkrátka nestačí. Přesto, alespoň z mého pohledu, si pan Matovič v tomto ohledu zaslouží velké uznání! V České republice jsme romské poslance viděli naposledy v 90. letech. V plnění vládního programu se ale objevily překážky. Překážky, které novodobá historie nezná. Pandemie covid-19 způsobila nelehké úkoly, které musely řešit národní vlády nejen

v Evropě. V důsledku ruské agrese na Ukrajině došlo k výraznému zdražení potravin i služeb. Průběh války a ekonomická krize společnosti ještě více rozdělila.

I v tom byla předvolební kampaň v bratrské zemi tvrdá. Nedůstojná politická soutěž, místy až vulgární, s cílem uspět za každou cenu. Za cenu rozdmýchávání emocí, šíření strachu a nechutného populismu. V projevech lídra strany SMER Roberta Fica zaznívaly opakované útoky vůči prezidentce Čaputové. Za mě jeden z nejvíce extrémních výroků na její adresu je, cituji: „nech ju šlak trať“. Fico také opakovaně dehonestuje Romy, jednu z největších národnostních menšin na Slovensku. Jako reprezentant levicové sociální politiky přitom nepřichází s aktivní solidární politikou pro potřebné. Extrémní, vybočující projevy Fica se přitom těší velkému počtu zhlédnutí a sdílení. Výsledek je dnes takový, že i přes jeho mafiánské praktiky

v politice dostal tento člověk možnost vládnout Slovensku počtvrté! K vítězství mu přitom postačily bravurní rétorické schopnosti a lhaní. Jeho první týdny vládnutí ovšem poukazují na porušení slibů. K výplatám 13. důchodů pro seniory nedojde, vláda se nevyjadřuje ani ke zvýšení úrokové fixace za hypotéky.

Volby jsou bezesporu demokratické a jejich výsledek je třeba respektovat. Logické vysvětlení výsledku je však z mého pohledu komplikované. Pokud je někdo opakován u moci a Slovensko opakovane nevízkvétá, neexistuje objektivní důvod se domnívat, že tomu bude v dalším období jinak.

Pevně věřím, že Slováci zůstanou proevropskými občany, kteří sdílí společné hodnoty s ostatními Evropany. Přeji Slovensku úspěch ve všech směrech, dobré mezilidské vztahy a ochotu pomáhat zranitelným.

Tomáš Ščuka
foto: profimedia

Jak diskutovat o genderu, rasismu a islámu bez předsudků

Brněnská organizace Nesehnutí ve spolupráci s Ústavem politologie Filozofické fakulty Univerzity Karlovy pořádá kampaň Prostor pro spor, která se v sérii akcí zabývá aktuálními polarizačními tématy. Patří mezi ně gender, rasismus a islám. Nezisková organizace je identifikována jako téma, která českou společnost rozdělují opakovaně, řekl ČTK za Nesehnutí Marek Hadrbolec.

„Stane-li se z něčeho takto polarizující téma, je diskuse zablokovaná, prohlubuje se neporozumění opozičních táborů, vrší se předsudky a uniká to hlavní, co je původním předmětem sporu. Řešení sporů je přitom nedílnou součástí zdravých demokratických procesů, bez kterých emancipace ani boj za spravedlnost nejsou možné,“ uvedl.

V pondělí je na sklepní scéně Centra experimentálního divadla v Brně v plánu veřejná debata na téma Jak (ne)mluvit o genderu se socioložkou Evou Svatoňovou a publicistkou Majou Vusilovičovou. Věnovat se bude kromě jiného tomu, proč je gender tak kontroverzní téma nebo jak se české vnímání této problematiky liší od ostatních zemí.

„Zajímá nás především to, v jakých podobách se termín gender objevuje v českém veřejném prostoru. Abychom pochopili, odkud úzkosti spojené s debatami o genderu pramení, je třeba porozumět tomu, že konspirační teorie, které se k němu váží, mají někdy reálný základ. Někteří aktéři jej však záměrně zkreslili za účelem vyvolání morální paniky a získání politické moci. Relativní vágnosti termínu šikovně využili aktéři, kteří touží po společnosti, v níž rodinu tvoří matka, otec a děti, a po tom, aby k tomuto modelu neexistovaly žádné další alternativy,“ dodal Hadrbolec. V Česku k porozumění tématu genderu nepomáhá ani to, že se jedná o slovo cizího původu, a tak jeho význam nelze intuitivně odvodit.

O den později se mezi ulicemi Příční a Francouzská uskuteční happening nazvaný Vykopat sekuru. Jeho cílem je poukázat na to, že kulturní války a politický důraz na identity rozdělují společnost a odvádí pozornost od základních rovin společenských problémů, jako je například špatná ekonomická situace. Na 28. listopadu Nesehnutí naplánovalo on-line konferenci, kde představí metodiku zaměřenou na to, jak mluvit o polarizačních tématech ve výuce.

Série akcí bude pokračovat 13. prosince debatou Jak (ne)mluvit o rasismu s novinářkou Alicou Herákovou a akademikem Václavem Walachem. V plánu je také debata týkající se islámu s Fatimou Rahimi, Zuzanou Rendek a Zorou Hesovou.

ČTK

Německá policie zadržela neonacistu, který měl plánovat teroristický útok

Německá policie dopadla osmnáctiletého pravicového extrémistu z Hesenska, který je podezřelý z toho, že připravoval „závažný čin ohrožující stát“. Při domovní prohlídce u něho policie kromě jiného našla zbraně a munici. Podle agentury DPA o tom informovalo státní zastupitelství ve Wiesbadenu.

Vyšetřovatelé zjistili, že mladík z okresu Limburg-Weilburg zastává antisemitskou a krajně pravicovou ideologii, podporuje násilí. „Na internetových fórech vícekrát vyhrožoval, že kvůli dosažení svých cílů chce zabít lidi,“ uvedlo státní zastupitelství. Vyšetřování trvá už několik mě-

síců a muž je podezřelý, že „připravoval útok proti jiným lidem“.

Minulý týden policisté při pro-

hlídce u muže, který je nyní ve vyšetřovací vazbě, našli počítače, telefony, zbraně a munici.

ČTK

S ředitelkou Andreou Melechovou Ruthovou o vzdělávání romských dětí

Dokončení ze str. 1

je nadané a následně mu pomost s výběrem nějaké umělecké školy, respektive vybrat pro něj nejvhodnější povolání do budoucna?

Romské děti chodí většinou na učňovské obory a já osobně mám radost z každého dítěte, které mělo u nás nějaké problémy, např. s docházkou nebo s nepodporujícím domácím prostředím, a které složí učňovské zkoušky. Z poslední doby vím o pokrývači a zedníkovi. Dost často totiž na školu buď vůbec nenastoupí, nebo si, přes veškeré naše intervence, přihlášku vůbec nepodají, nebo po čase ze školy odejdou. Máme ale žákyni, která došla až k maturitě na střední škole – myslím, že (pokud není jediná) moc romských dětí s maturitou nemáme.

Jak moc důležité je pro romské děti doučování a jak je efektivní?

Doučování je důležité a efektivní – jedná se často o suplování domácí přípravy. Máme ale žáky a rodiny, kterým je doučování příliš zatěžující a nabídku přijmou až v okamžiku, kdy dítě začne ve škole selhávat. Hodně řešíme vyšší a vysoké absence. Zejména u romských dětí jsou běžné jednodenní a každotýdenní absence, které se ale snažíme sledovat a v jistém okamžiku zasáhnout a nastavit přísnější režim a takovéto absence „z rodinných důvodů“ už neomlouvat.

Kde vy osobně vidíte jinakost vnímání, chování, učení, docházky, co se týče romských dětí?

Romské děti jsou děti jako každé jiné dítě. Myslím, že to mají mnohem těžší než děti z majority, protože vypadají jinak, jsou nápadní a myslím, že se denně potýkají s nějakými projevy nenávisti od majoritní společnosti. Uvědomila jsem si to u jedné romské žákyně, která kamarádila s holčinou z majority a po základce šla na střední školu. Krásná, hudebně nadaná dívka – představila jsem si, jak na ni někdo na ulici pokřikuje „ty špino cikánská“ nebo něco podobného a bylo mi vždy velmi úzko, protože jsem k ní měla vztah jako k dceři.

Pokud je romských dětí ve třídě víc, generuje to každodenní zátěžové situace – vzájemné nežádoucí interakce mezi sebou, které ztěžují soustředění dětí a schopnost pracovat, ať už samostatně, ve dvojicích nebo ve skupinách, porušování pravidel... Obtížná je komunikace s rodiči, kteří do školy chodívali s bojovnou náladou a je potřeba je vyslechnout, uklidnit a pak teprve popsat, co se ne/stalo a týkalo se jejich dítěte. Rodiče mají dost často představu o tom, že jsou jejich děti ve škole šikanovány, či že si na ně učitelky „zasedly“, což si rychle vysvětlíme,

ale komunikace není úplně jednoduchá. Zvlášť pokud je romských rodičů v jedné třídě víc.

Často řešíme ty již výše zmiňované jednodenní absence, které mají velmi negativní dopad na úspěšnost dětí.

Častou strategií jak dětí tak ale i rodičů je lhaní. Pokud se nastavíme na to, že je to strategie, která se jim mnohokrát osvědčila, lze tuto strategii odbourat – rodiče pak dost často přiznají lež, když vidí, že nám můžou říct pravdu, nebo tu lež přiznat, protože je kvůli tomu neodsoudíme.

A zejména romské děti jsou citlivé na ten vztah – pokud cítí, že je některý z učitelů nemá rád nebo je zesměšňuje, v hodinách těchto učitelů pak učení romských dětí rozhodně neprobíhá a permanentně se řeší kázeňské problémy dětí. A naopak, když s nimi učitel jedná s respektem a s úsměvem, jsou děti jeho. Ale to platí o většině dětí.

Jak propojit romskou výchovu dětí s výukou těch „tuze gádžovských“ předmětů, bez kterých ale není budoucnost?

Myslím, že pokud děti od učitele cítí podporu a kladný vztah, jsou schopny zvládnout ledacos.

Jakými způsoby se školy snaží zlepšovat vztahy mezi dětmi z romského prostředí a dětmi žijícími v českém prostředí?

Pracujeme s celými třídními kolektivy, děti se od první třídy učí respektovat pravidla, učí se mluvit o svých chybách, dávat si ocenění a doporučení, pěstují vztahy a vytvářejí tak bezpečné prostředí, ve kterém se může učit ideálně každý.

Myslíte si, že kdyby se na školách a do osnov zavedl předmět romština, změnilo by se něco ve vztazích ohledně pochopení odlišných kultur?

Máme tu takový zážitek, kdy naše ukrajinská paní asistentka vedla hodinu v ukrajinštině – pro děti to bylo velké „AHA“, oni to ti ukrajinskí spolužáci vůbec nemají jednoduché!!! Tedy pokud bychom to zkusili s romštinou, mohlo by to mít efekt podobný. Musím ale říci, že dost často v romských rodinách romsky nemluví – mám poznatek od jedné bývalé žákyně, která mi řekla, že u nich doma je „hanba mluvit romsky“...

Co je úkolem pedagogických asistentů ve školách, kteří by svou práci měli zlepšovat tíživou situací romských žáků při nezvládnutí učiva, výchovných problémech a osobních krizích? Máte ve škole romské asistenty? Kolik a jak s nimi děti a učitelé vycházejí, jaký mají vztah?

Romské asistenty nemáme. Chodila

nám sem ale doučovat romská pracovníce z jedné z místních SASek a u romských dětí tedy měla úspěch.

Jak romské děti podporuje jejich nejbližší rodina? Vidíte podporu a motivaci?

No, spíš ne, pozorujeme to především na té docházce.

Jak pomoci Romům při začleňování do společnosti a vzdělávání?

Dohlížet na rovnováhu ve složení tříd – pokud jsou romské děti ve třídě maximálně dvě až tři, není s jejich začleňováním téměř žádný problém. To ale vyžaduje velkou a důslednou spolupráci zejména zřizovatele a školy – všech jím zřizovaných škol. Jasně definování problému, tedy – proč to takto má být a co se stane, když se rovnováha nedodrží, co se naopak stane, když se ta rovnováha dodrží. Pokud se s vyššími počty romských dětí potýká škola sama, může čelit nařčení z rasismu atp. Ráda bych tady uvedla dobrou praxi z Krnova, kde se přesně o takovou rovnováhu snaží, ve spojení s masivní podporou ze strany sociálních služeb.

Jaké jsou podle vás dnešní děti? V čem jsou jiné, než byla generace jejich rodičů?

Jsou hodně zvyklé mít u sebe permanentně mobil, pohybují se na sociálních sítích, v kyberprostoru, pod permanentní palbou nových a nových informací. Mají málo příležitostí k manuální práci. Dost často je rodiče chovají jako v bavlnce, děti mají málo příležitostí zažít přiměřený a očekávatelný stres, čelit výzvám. Zní to staromilsky, ale děti mají dnes málo kontaktu s přírodou.

Co vás na práci ředitelky nejvíce baví, těší a vidíte smysl vaší práce?

Těší mě právě práce a kontakt s těmi dětmi, ale i s jejich rodinami, uvědomuji si, že mohu mít velký vliv na jejich pohled na svět. A tak ten vliv využívám, s úsměvem, laskavou důsledností a přesvědčením, že všechno špatné je pro něco dobré a že se vyplatí investovat čas a energii do každého našeho žáka, do každé naší rodiny.

A těší mě i práce uvnitř sboru, těší mě hledat neustále způsoby, jak zařídit, aby...

Moje práce mi dává smysl.

Paní ředitelko, máte nějaký vzkaz pro naše čtenáře?

Všechny děti si zaslouží, aby do školy chodily rády, abychom jim ve škole zařizovali ty nejlepší podmínky pro jejich učení, abychom jim poskytli dostatek příležitostí k poznání sebe sama, aby si mohli vybrat pro sebe to nejlepší povolání. A rodiče jsou v tomto procesu vítanými partnery.

rozhovor vedla Veronika Kačová

KOMENTÁŘ

Kam směřuje dialog mezi městem a zástupci Romů?

TOMÁŠ ŠČUKA

Napětí v romské komunitě v posledních měsících narostlo, zejména pak v souvislosti s vraždou mladého Nikolase u brněnské přehrady. Romsko-ukrajinský incident zvedl mezi Romy emoce i obavy. Proběhly piety, kde účastníci hlasitě volali po spravedlivém vyšetření případu včetně adekvátního trestu. Prostřednictvím tlaku na sociálních sítích se mohlo zdát, že v České republice dochází k romsko-ukrajinským sporům. Nárůst fake news a hoax v on-line prostoru dával příležitost dezinformátorům, kteří případ využili jen ke zvýšení své vlastní sledovanosti. Někteří Romové (liverkaři) těmto vlivům však také podlehli. Na základě jejich hlásání a šíření nenávisti vůči všem příchozím Ukrajincům vytvářela média informace o romském extrémismu a nenávisti vůči válečným uprchlíkům z Ukrajiny. Jistě v naší komunitě nějaké rádoby dezinformátory a šířitele strachu najdeme. Ve skutečnosti ale k žádným hromadným ani osobním útokům ze strany Romů nedocházelo.

Smrt mladého Nikolase z našich řad byla jen roznětkou. Nespokojenost naší komunity přece vychází z mnohem hlubší podstaty. Jde hlavně o naše dlouhodobé nižší sociální postavení a trvající diskriminaci, které čelíme již od svého narození. V důsledku zmíněného napětí proběhla mezi zástupci romských organizací, občanské společnosti a vedení města Brna jednání, jejichž předmětem byly otázky týkající se bezpečnosti. Mezi účastníky padla shoda, že jde skutečně o širší problém s dlouholetými kořeny. Opakovaně zaznívala potřeba výměny informací a nastavení spolupráce mezi městem a komunitou. Z jednání tak vzešla vůle k vytvoření poradního sboru pro romské záležitosti města Brna. Cílem Poradního sboru je napomáhat zlepšovat postavení Romů ve všech sférách života, a za tím účelem navrhnout dílčí opatření v oblasti romské integrace ve městě Brně. Organ by měl iniciovat podněty a připravovat stanoviska pro Radu města Brna, zejména v následujících oblastech: bydlení, dluhová problematika, zaměstnanost, bezpečnost a prevence kriminality, sousedské vztahy, rodina, ohrožené děti a mládež a prarodinná opatření, zdraví, vzdělávání, kultura, sport a volnočasové aktivity. Klíčové bude samozřejmě nastavení spolupráce s institucemi veřejné správy a nestátními neziskovými organizacemi.

Plně chápu, že naše dlouhodobá frustrace nám moc neumožňuje vnímat výše zmíněný krok optimisticky. Integrace Romů trvá několik desetiletí a stav se v mnohém spíše zhoršuje, než zlepšuje. Přesto se domnívám, že jde o nastavení participace (účasti) místních Romů na záležitostech, které se jich týkají. Pravidelně můžeme městu připomínat, co funguje špatně a doporučovat mu návrhy ke změně. Komunitní práce je velmi důležitá. Pokud se dělá dobře a je skutečně zapojena samotná komunita, může přinést potřebné změny. I přes každodenní realitu se proto snažme být malinko pozitivní. Vedení města Brna i jeho politická vůle řešit námi identifikované bariéry pro lepší vzájemné soužití jsou však klíčové.

Přeji romské radě mnoho sil a úspěchů.

Vydávání Romano hangos podporuje Ministerstvo kultury České republiky

Calo svetos daral le maribnastar...

Adadžives hin pjatkos, the me mušinav te džal andro foros te cinel vareso. Avri hin mek tato, som rado, hoj namušinav pre mande te cirdel e taťi bunda. Kamav sig te cinel, kaj te chudav o autobusis! Čak te na man resav varekaha, ko but džanel te dumazinel, odava adadžives mange nadžal.

So čak avlóm andro Tesko, dikhav pherdo manuša khatar amende. No nič, imar sig cindóm, the imar som paš e minca, odava hin finom, chudava o autobusis, the avava khere mindar.

„Adaj tumenge chibinen biš koruni...“ phenel e gadži ke minca phureder gadžijake. Ajaj, akaňik odava avela dugones... E phuri gadži rodel andro bugelaris o lovore.

„Nane tut? Akor vareso lava!“ Hin mange pharones pre phuri gadži, lav andal miro bugelaris biš koruni.

„Ma kiden latar nič, adaj hin o biš koruni, me vaš lake pořinava!“

„Avka hi!“ phenel e gadži the imar vičinel: „Aver!“

E phuri gadži mange palikerel, the čulo somorutan asal pre mande. Me tiž asav pre late. Adava ole lovenca hin adaj buterval, sakones nane ajci love! Imar me som pre rada, pořinav, the sig džav avri. Som rado, hoj chudava o autobusis. Vareko pre mande vičinel, visarav man, ojoj, imar nane mištes, amari but vakerďi susedka. Nasom rado, bo joj ajci vakerel, hoj man dukhal o šero, ruminel mange mindig o dives.

„Romňije, man nane časos, bo kamav te chudel o autobusis...“

„Oda hin časos, me tuke kamav vareso te phenel, odava tu čak dikheha!“

„Me čačes siđarav...“ nadžanav, sar man kampav avri te vakerel.

„Kaj avka siđares, so hin tut khere cikne čhave? Nane, no dikhes, the ola čulo lava tut namurdarena, guľi romňi, hin igen baro bibacht! Vaš savorengje pro calo svetos!“

„Ma ker strachos, dikh, amaro autobusis, imar džal het, akaňik užaraha jekh ora pro dujto, so avela...“ Hin mange pre late choľi.

„Romňije, so odolestar keres ajso daravipen, odava čak avela pre amende savorende, o autobusis avela aver. Dikh, adaj hine o lavički, bešaha amenge, the čulo dumazinaha. Džanes, hoj andre televizija phende pro hiri, hoj kaj te amen priřichtinas pro mariben?“

„Odoj ajci vakeren...“

„Guľi romňije, odava phenelas varesavo generalis, the amaro prezidentos leske delas čačo, imar mange paťas?“

„Me napaťav řisoske...“

„The tu nadaras le maribnastar?“

„Darav, sar te na, ale so me...“

„Džanav, so tu oleha kereha, ale me olestar našťik avri džav, calo rat nasovav, sar odava avela. Dikhes, hoj pal calo svetos hin mariben...“

„Ma dumin pr'oda, bo olestar hin čak o stresĩ, palek olestar hin o nasvalipen...“

„Džanes so, pre mande odava nane, ale hin man baro fajtos, hin amen o terne čhave, jon mušinena te džal andro mariben. Odava man jekhubter dukhal pro jilo...“

„No, sakones hin fajta, čak modľinas amen, te na odava ačhol...“

„Miri guľi romňi, džanes, so pes kerel pro Slovačiko? Odoj hin akaňik nevo premijeris, vičinel pes Fico, abo sar, the jov kamel savoro lačhipen vaš servika manuša, na vaš e Ukrajina, ale odoj lengeri prezidentka les nakamel, nadomukhel leske nič te kerel, hin pre leste bibacht. Odava hin, so?“

„Odava džanes the so pes kerel pro Slovačiko...?“

„Romňije, me odava dikhav pro internetos, dikhav the řunav, so kamen, so pes odoj kerel. Me tuke phenav, romňije, o manuša adadžives hine igen bibacht pre peste, keren baro bibachtalipen pre peste, keren sa nalačhe veci...“

„Romňije, odava hin the adaj andro Čechiko...“

„Ach hi, ale odoj hin mek bareder bida sar adaj. Lengeri premijeris kamel savoro lačhipen te kerel vaš o manuša. Amaro premijeris odava nakerel, jov hin pajaťis lengeri prezidentkaha, the jov řunel čak la Ukrajina, the la Amerika, pr'amende jov nabajinel, vobec!“

„Me ke politika naachaľuvav, ale dikhav, hoj keren diliňipen pro duj...“

„Pro duj? Miri guľi romňi, pro deř, džanes, so kerde pro zakoni? Hoj andre škola phirena pro budaris jekhetane o čhave le čhajenca, me maj pelom pal o seko, sar odava řunavaris andal e televizija. Me tuke phenav, somnakune komunisti! Odava řoha napredžidľam, ajse zakoni, so adadžives keren o bare raja, nek džan andre bul!“

„No hi, romňije, odava hine ola bare goďaver řere, na...“

„Goďaver řere, phenes? The so hin lenge andre ole řere, čak o čisla, kaj te džanen, keci hin len love, the kaj lengere konti aven pherde lovenca. The vaš amenge, kaj te keren e buťi, nane pr'amende than andre lengere řere. Čak phenav, keci berša kerahas buťi, the save hin amen o duchodi? Sikra, aňi avri našťik mištes dživas. The amare čhave? Olen aňi naavena o duchodi, bo le rajen naavala love. The ajse, so peske řetrinen? Sa avri čorkerena, mindig pes rakhel ajso baro raj, so avel pr'oda, sar te lel savore love avri! Avka odava avela...“

„Romňije, tu talam savoro džanes! Dikh, imar avel o autobusis...“

„No, dikhes, sar amenge preku geľa o časos, hi?“

„Hi,“ odphenav lake, the imar mange geľa miri dzeka het. Somas rado ko pjatkos, the joj mange ruminda ole vakeribnaha. Akaňik the me duminava pro mariben, jekhgoreder dumiřagos pro svetos, abo andro řero...

Irena Eliášová

Jana Šafaříková: „Romské děti nejsou hloupé“

„Je na rodičích, aby při nástupu dítěte do školy zdůraznili, že nemluví doma česky a že jejich dítě bude v tomto směru potřebovat větší péči.“

Ahoj, Jani, mohla bys nám říct, jak dlouho se pohybuješ v sociálním sektoru a pracuješ s romskými dětmi a jak se ti v práci líbí?

Ahoj. S romskými dětmi pracuji už jedenáctým rokem, začínala jsem jako dobrovolnice doučování v Muzeu romské kultury, v současnosti pracuji na pozici lektorky a mentorky doučování v DROMu. Věnuji se především vzdělávání romských dětí a práce mě stále baví.

V letošním roce jsem přijala další výzvu a pracuji ještě jako kariérní poradkyně pro nadační fond Verda, který pomáhá romským středoškolským i vysokoškolským studentům a studentkám.

Co se za dobu tvé praxe v této oblasti změnilo?

Pokud bych se měla ohlédnout za uplynulými léty, změnil se přístup rodin a dětí ke vzdělání. Poslední dobou se u nás na doučování objevují rodiny a děti silně motivované k dalšímu studiu na středních školách nebo středních odborných učilištích. Máme z toho velkou radost a snažíme se je podpořit, jak je to jen možné.

Jak moc důležité je pro romské děti doučování? A jak je jejich zlepšení ve škole viditelné?

Děti, které jsou u nás zapsané, chtějí mít dobré vysvědčení, proto doučování neberou na lehkou váhu a chodí pravidelně, většinou jednou nebo dvakrát týdně. Chodí připravené, to znamená, že nosí učebnice a seřity a přesně ví, s čím potřebují pomoci.

My nemůžeme nijak statisticky změřit, k jakému zlepšení došlo, ale jedním z ukazatelů jsou lepší známky nebo to, že se dítě cítí ve škole lépe. Samozřejmě nás velmi těší, když se přijdou na konci roku děti rozloučit a poděkují nám, taky je super, když se za námi přijdou podívat naši absolventi.

Jaký přístup a vztah mají rodiče těchto dětí k neziskovým organizacím?

Nevím, jak je to u jiných organizací, ale u nás rodiče ví, že se na nás mohou obrátit v případech, když má jejich dítě problémy se školním prospěchem a my jim následně pomáháme najít řešení, které bude jejich dítěti nejlépe vyhovovat. Snažíme se s nimi vybudovat vztah založený na vzájemné důvěře.

Jaký je vztah mezi rodinami a vámi, pracovníky?

Já doufám, že dobrý. S rodiči se setkáváme a konzultujeme vše, co by mohlo jejich dítěti ve škole pomoci.

Pokud se mezi klienty vyskytne nějaký problém, dá se vyřešit?

Ano, ale chce to vždy pracovat na problému společně, tzn. dítě, rodič, učitel a my z doučování. To potom jde neefektivněji.

Jak jsou na tom děti, mládež a mladí dospělí, co se týče docházky do střediska DROM?

Děti, které jsou u nás zapsané, chtějí mít dobré vysvědčení, proto doučování neberou na lehkou váhu a chodí pravidelně, většinou jednou nebo dvakrát týdně. Chodí připravené, to znamená, že nosí učebnice a seřity a přesně ví, s čím potřebují pomoci.

Proč tolik romských dětí končí ve speciálních školách? Kde pramení ty zásadní důvody a jak jim předcházet?

Z mého pohledu je to hlavně kvůli nedostatečné jazykové výbavě. V prvních ročnících ZŠ si často pedagogové neuvědomují, že romské dítě je dítě s odlišným mateřským jazykem. Že není „hloupé“, ale že jen nerozumí, co se po něm chce. Pokud se k tomu přidá nevyhovující rodinné zázemí, nízká kompetence rodičů, problém je na světě. Pak se roztočí kolo různých vyšetření, při kterých dítě dopadá špatně, protože opět nerozumí pokynům a zadání úkolů. Proto není výjimečné, že je po vyšetření v pedagogicko-psychologické poradně doporučeno do speciální školy. Je na rodičích, aby při nástupu dítěte do školy zdůraznili, že nemluví doma česky a že jejich dítě bude v tomto směru potřebovat větší péči.

Docházejí k vám i děti předškolního věku?

Ne, předškolní přípravu nemáme.

Co je úkolem sociálního pracovníka pracujícího s romskou

menšinou?

Pracuji v sociálně-edukačním programu, nejsem „klasický“ sociální pracovník, proto budu teď mluvit jen za naše děti z doučování. U mladších dětí je důležité podpořit znalost českého jazyka, děti mají malou slovní zásobu a pak často ve škole nerozumí učitelům ani spolužákům. U starších dětí je situace jiná, ty motivujeme k dalšímu studiu, mají často nízké sebevědomí a myslí si, že to nezvládnou.

Co je podle tebe špatně v sociálním sektoru? Je to téma, o kterém by se dalo hovořit na různých úrovních a z různých pohledů. A naopak, co by se dalo a mohlo zlepšit?

Sociální práci vnímám jako potřebnou a prospěšnou, což někdy není ostatními lidmi takto vnímáno. Je to taky práce extrémně náročná, v tomto sektoru dochází nejčastěji k syndromu vyhoření. Je dobře, že v naší organizaci můžeme využívat služby supervizora a taky je nám umožněno další vzdělávání. Doufám, že to tak mají ostatní organizace také.

Co by se dalo zlepšit? Tak jak jsem už zmínila, aby si veřejnost uvědomila nezbytnost a důležitost sociálních pracovníků. Také bych si přála, aby tato náročná profese dostávala adekvátní finanční ohodnocení.

Blíží se nám Vánoce, chystáte nějaký vánoční program s dětmi a rodiči?

My se věnujeme především doučování, ale ano, něco malého s kolegy chystáme. Ale to bych nerada prozrazovala předem.

rozhovor vedla Veronika Kačová

Jana Šafaříková: „Romane čhavore nane diline“

„But džal pal kada, so phenena o daja dada, sar džala lengro čhavoro andre škola. Mušinen zorales te džanel te phenel, hoj lengro čhavoro nadžanel čechiko čhib the vakerel khere romanes, the kampola leske andre kada buter te šegetinel.“

Servus, Jano, šaj amenge phenes, keci berš keres bufi andro socijalno sektor le romane čhavorenc, the sar tuke andre bufi pačisalol? Servus. Romane čhavorenc kerav bufi imar dešujekh berš, peršes keravas dobrovolnica andro sikhluvipen andro Romano muzeum, akanak kerav bufi sar lektorka the mentorka andro sikhluvipen andro DROM. Kerav bufi le romane čhavorenc nekbuter andro sikhluvipen, the e bufi dikhav furt rado.

Ada berš mek liřom kije aver bufi, the kerav mek bufi sar karijerno poradkiņa perdal nadačno fond Verda, savo šegetinel romane šudentenge, save phiren pre sredno abo uči škola.

So pes tel o berša andre tiri bufi kerdas aver?

Te bi majinavas te dikhel, so ehas akor, ta pes kerdas aver le familijengro the čhavorengro likeriben andro sikhluvipen. Akana pes k'amen de arakhen familiji le čhavorenc, save pes but kamen te dochudel pre sredno škola lebo sredno odbor no učiliště. Ehin amen olestar bari radost, kamas lenge te šegetinel, kavka sar oda ehin možno.

Sar but kampol romane čhavoren te sikhľol? The sar dičhol lengero federipen andre škola?

O čhave, save k'amen de hine pisi men, kamen, hoj len te avel lačo školakero řil. Vaš oda peske naken andro sikhluvipen pheras, the phiren furt, jekhvar abo duvar andro kurko. Phiren pririchtimen, oda znameřinel, hoj hordinen o učebřici the zořita, the ipen džanen, soha kamen te šegetinel.

Amen nařti řisar statistickones phenas, so pes kerdas feder, aře jekh olestar ehin feder znamki lebo

kada, hoj pes o čhavoro andre škola čujinel feder. Bizo, sam but rado, sar pro agor berš pal amende o čhavore aven pes te odkidel the palikeren amenge, he tiř ehin lačhes, sar pal amende aven te dikhel amare absolventa.

Sar o neziskova organizaciji likereren o daja the dada?

Nadžanav, sar oda ehin andro aver organizaciji, aře k'amen de o daja the dada džanen, hoj pal amende šaj aven, te hin lengre čhavores problemami andre škola, the amen lenge palis šegetinaha te rodel rjeřeři, savo le čhavoreske avela nekfeder. Kamas mařkar amende te likerel lačo miřtiben, savo hino thodo pre jekheavreskero pařaviben.

Sar o familiji likerem tumen, socijalne pracovřiken?

Me pařav, hoj lačhes. Le dajenca, dadenca pes arakhas the vakeras pal savoro, so bi lengre čhavorengre andre škola šegetinelas.

Te pes mařkar klimenta ačhol varesavo problemos, džal pes avri te rjeřinel?

Hi, aře kampol furt pro problemos te kerel jekhetane, oda znameřinel o čhavoro, e daj le dadeha, o učitelis the amen khatar sikhluvipen. Palis oda džal nekfeder.

Keci čhavore, terne the bare čhave phiren andro DROM?

K'amen de ehin o phirkeriben but baro, ehin oda nekbareder podmřnka, sar andro programos te ačhuvel. O čhavore muřinen te phirel pravidelnones, muřinen pes te preman gel. Te kada nadžal, ta lenca keras agor andro jekhetanřiben.

Soske ajci romane čhave džan andro specijalna řkoli? Kaj ehin kole perše dovoda, the so te kerel, hoj oda avka te naavel?

Me oda dikhav kavka, hoj oda ehin but vař kada, hoj len nane bari zkušenořta la čechika čhibaha. Andre perše trjedi pre zakladno škola ke civar o pedagoga nadžanen, hoj ro-

mano čhavoro hin čhavoro, saves ehin aver dakeri čhib. Hoj nane „dilino“, aře hoj ča naačalol, so pes pal leste kamel. Te pes andre mek prithovel nalačo familijakro beřiben, cikři goři le dajengro, dadengro, o problemos hino pro svetos. Palis pes rozbondalol e kereka andro pherdo predikhibena, andre save o čhavoro nalačhes doperel, vařoda hoj hinke naačalol, so pes pal leste kamel. Vařoda nane viřimečno, hoj hino pal o predikhiben andre pedagogicko-psychologicko poradna dothodo andre specijalno škola. But džal pal kada, so phenena o daja, dada, sar džala lengro čhavoro andre škola. Muřinen zorales te džanel te phenel, hoj lengro čhavoro vakerel khere romanes the nadžanel čechiko čhib, the kampola leske andre kada buter te šegetinel.

Phiren ke tumende he cikne čhavore, save andre škola mek naphiren?

Na, predřkolno priprava amen nane.

Savi uloha ehin le socijalne pracovřikos, savo kerel bufi le Romenca?

Kerav bufi andre socijalno-edukačno program, nasom „klasicko“ socijalno pracovřikos, vař oda vakerava ča pal amare čhavore khatar sikhluvipen. Mařkar cikne čhavore kampol te zaačhel o džaniben andre čechiko čhib, o čhavore džanen ča čepo lava, ta kecivar nadžanen, so phenen o učiteřa the lengere spoluřaka. Mařkar terne čhave hin oda aver, len buter motivinas, hoj pes džan te sikhľol pre sredno škola, buter peske napařan the miřřinen peske, hoj odoj nabirinena.

So ehin andro socijalno sektoris nalačhes? Ehin oda tema, pal savo šaj vakerahas pal pherdo seri the pherdo dikhibena. The visar, so bi pes majinlas te kerel feder?

Socijalno bufi dikhav sar kampfutni the chasřakerři, hem varekana nane avre dženendar kavka likerři. Ehin oda tiř but phari bufi, andre kada sektoris pes buterval ačhol, hoj le manuřes avel syndrom vyhořeni khatar chronicko stresos. Ehin lačhes, hoj andre amari organizacija šaj arakhas šegetipen le supervizorestar, the tiř šaj dureder sikhľuvas. Pařav, hoj oda ehin he avre organizacijen.

So bi pes majinlas te kerel feder? Ta sar imar phendom, hoj pes o džene te dodžanen, sar o socijalna pracovřika hine kampfelutne. Tiř bi mange vinřinavas, hoj kaři phari bufi te avel feder pořimen.

Avel amenge e Karačoņa, richtinen varesavo karačoňakro programos le čhavorenc, the dajenca the dadenca?

Amen keras bufi nekbuter andro sikhluvipen, aře hi, vareso cikno le kolegenca richtinas. Aře pal kada nadava duma angřal.

překřad Veronika Kačová

Celý svět se bojí války...

Dneska je pátek a já musím do města, je potřeba něco nakoupit. Počasí super, ještě sluníčko hřeje, jsem moc ráda, že nemusím tu zimní bundu na sebe navlékat. Jde o to, abych se nezdržela v krámě, ať chytnu autobus! Snad nepotkám nikoho, kdo neustále kecá, na to opravdu dneska nemám.

Jen co jsem vešla do Tesca, vidím naše lidičky, a je jich tu dost. No, rychle nakupuji a už jsem u pokladny, je to pro mě dobré, stihnou autobus a budu doma co by dup.

„Paní, chybí vám dvacet korun...“ pokladní zvýšila hlas na starší paní. A já je, to se teď zdrží... Zákaznice, asi důchodkyně, hledá v peněžence koruny.

„Nemáte? Tak něco odebereme a je to!“ Je mi líto té důchodkyně, nemá velký nákup. Vytáhla jsem ze svojí peněženky dvacku.

„Paní pokladní, tady máte tu dvacku, neberte jí nic z nákupu, stejně toho má málo!“

„Tak jo!“ Pokladní vzala dvacku a říká: „Další!“

Paní mi poděkovala a smutně se usmála. Já jí úsměv vracím. Taková situace je tu pořád, každému někdy schází ta korunka! Konečně jsem na řadě, zaplatím a jdu rychle ven, ale vtom na mě kdosi volá. Otočím se, a já je, naše ukecaná sousedka. Jsem nerada, protože ona mluví tak, že z toho až bolí hlava, celý den člověku zkazí.

„Paní zlatá, já nemám čas na kecání, musím pospíchat na au...“

„To je čas, já jedu taky, ale musím vám cosi důležitého říct, to budete čumět!“

„Já skutečně nemám...“ nevím, jak se mám vymluvit.

„Kam byste pospíchala, copak na vás čekají malé děti? Ne, tak vidíte a pár slov vás neukousne, milá zlatá paní, je zle! Pro všechny je zle!“

„Nestrašte, co se stalo? Koukejte, náš autobus už odjel, tak a teď budeme čekat hodinu, než pojedou další...“ Jsem na ni nařtvaná, náš autobus právě ujel.

„Paní, co z toho děláte hrůzu, ta teprve přijde na nás, a autobus pojedou další. Koukejte, jsou tu lavičky, sedneme a trochu pokecáme. Víte, že v televizi už říkali ve zprávách, že se máme nachystat na válku?“

„Tam toho nakecají...“

„Paní zlatá, to říkal nějaký generál a náš prezident to potvrdil, tak co? Už věříte?“

„Já nevěřím ničemu...“

„A vy se nebojíte války?“

„To víte, že se bojím, ale co...“

„To je jasné, že nic nespravíte, ale já se z toho musím dostat, celé noci nespím, jenom přemýřřlím, jak to všechno bude. Ono, přeci vidíte, že se válčí skoro všude po světě...“

„Nepřemýřřlejte, jak to bude, to nemá řádnou cenu, akorát se stresujete a z toho je nemoc...“

„Víte co, na mně nezáleři, ale moje rodina, mám vnuky, pravnuky a oni budou muset jít bojovat. Z toho mám největřší obavy, nevím, co dělat...“

„No, doufejme, že se to nestane, každý má rodinu, ale...“

„Milá paní, víte, co dělají teď na Slovensku? Tam je moc chytrý ten nový premiér Fico, nebo jak se jmenuje, ten chce pro svůj lid, pro Slovensko, dělat dobro, ne pro Ukrajinu, a ta jejich prezidentka mu všechno kazí, jde proti němu, nic mu nechce povolit! To je, co?“

„To víte i o Slovensku...?“

„Milá paní, já všechno sleduji na internetu, ty jejich schůze, a živě, vidím a poslouchám, o co jim jde. Já vám řeknu, že dneska jsou lidi moc zřř, jeden druhému podrážejí nohy a dělají jenom samé řpatné věci...“

„Paní, to je i u nás v řesku...“

„Ano, ale tam je ještě větřř bída než u nás. Lidi tam mají hlad a ten jejich premiér jim chce pomoci. To náš premiér nedělá, u nás se zdrařuje každý den něco, ten se kamarádí s tou slovenskou prezidentkou a poslouchají Ukrajinu a Ameriku, na nás mu nezáleři, ale vůbec!“

„Abych vám řekla pravdu, já politice moc nerozumím, ale vidím, že blbnou na druhou...“

„Na druhou? Milá paní, na desátou, víte, co udělali za zákon? Že ve škole budou společně záchody, holky s klukama, z toho jsem málem řpadla ze řidle, jak jsem to slyřřla ve zprávách. Já vám říkám, zlatý komouři! Toto jsme nikdy neznali, takovou vládu, takové řáky, ať se jdou vycpat!“

„No jo, to jsou, paní, ty chytrý hlavy a ne...“

„Chytrý hlavy, říkáte, a co v nich v těch hlavách mají? Já vím, jen samá řřla, aby si mohli spočítat, kolik mají peněz, kolik ukradli, jak mají tučné konto, to mají v těch chytrých hlavách. Ale aby dělali něco pro nás, pro svůj lid, na to jim nezbyde v těch hlavách místo. Když si vezmete, kolik roků člověk maká a jaký důchod bereme? Leda bídu z toho vyřřijeme a naše děti ani důchod nebudou mít, protože na to nebude, a co si řetři. To ty chytrý hlavy všechno vykradou, vřdy se najde nějaký chytrolín, který přijde na to, jak si to vzít pro sebe, tak to bude...“

„Paní, vy snad všechno víte! A koukejte, autobus už jede...“

„No, vidíte, jak nám to uteklo, že?“

„Ano,“ odpovřřděla jsem jí. A mám po náladě, těřřila jsem se na hezký pátek a ona mi ho zkazila svým kecáním. Teď abych taky přemýřřřla o válce, nejhorřř myřřlenky na světě, nebo v hlavě...
Irena Eliášová

Kamav te dživel...

„Šegitišagoss...”

Vičinav avka zoraless, so šaj mange o buke den, aľe ňiko man našunel.

„Ma vičin, ňiko adaj nane, čak me,“ phenel mange o murš baro.

Igen man darav, lidžal man ko baro kopcos, igen uči skala, juminel mange o dumo, kaj te džav. Nadičhol leske o muj, hin pre leste ajso baro plaštos, la kapucaha pro šero. Nadžanav, so hin, ko hin. Leskero hangos hin ajso erđavo, hoj šoha ajso našundom. Igen hin andre mande bari dar, no leske hin jekh, jov man čak juminel miro dumo, kaj te džav.

„Me nadžav ňikhaj pro kopcos, man hine o zavraťa, perava tele...”

„Napereha, som adaj me, sikhavava tuke calo svetos...”

„Nakamav, me kamav khere...”

„Tiro kheratunos avela calo svetos, aľe natromas te vičinel leskero NAV!”

Našunav, so jov phenel, me kamav te džal tele, aľe jov man furt juminel, kaj te džav pro kopcos. Joj, s’oda hin? Ajso šukar d’ives hin, o kham labol, the angle mande hin kaľi rat. Dikhav čak kaľipen, muršes andro dugo plaštos, pro šero kapuca, the nane les jakha, čak ajse cheva, sar hin la lebkica, te hin calo leskero teštos čak kokala, nadičhol. S’odava hin? Soske avľa pal mande?

„Dža! Phir, hazde opre! Tu nakames, džanes, keci manuša rado bi dikhenas?”

„Me nakamav nič, me nakamav te dikhel o svetos, nakamav tutar nič!”
„Tu nakames te avel barvaľi? Adaďives sako kamel but love, the šukar veci paš peste...”

„NA, me nakamav nič, hin man, so kempel ko iletos...”

„Avka tu nakames mandar nič? The sar tu džives? Sal baro ubožakos, nane tut ňisavo barvaľipen, aňi love. Jekhvar tel o čhon chudes sikra lovore, the olestar džives! Dži kim džives, kampes savoro te prindžarel, so hin lačho, the so hin o šukaripen pro svetos...”

„Hin man savoro, so kamav, čak mukh man khere, man hin miro d...”

„Ma phen odava, leskero nav! Šoha angle mande leskero nav ma leper. Tu nakames lačhipen. No, av, sikhavava tuke aver veci, kana nakames o lačhipen...”

Liňa man vastestar, the cirdel man zoraha tele pal o kopcos. Leskero vast hin igen šudro, samo kokal, the me igen darav, maj merav andre dar. Dajori miri šukar, pomožin mange, miro gulo Del, natromav angle leste te vičinel pro Del. Imar me džanav, k’oda hin... E dar mange džal pal calo teštos, joj, so avela dureder? Cirdel man tele pal o kopcos, the vičinkereľ ajsa čhibaha, so leske naachaľuvav aňi lav. Feder som cicho, bo darav lestar, te na mange vareso kerel. Lidžal man bara zoraha, me leske nastačinav, jov avka sig džal sar e balvaj, nadžanav, so leske džal pal o šero. Leskre kokala le vastendar man avka juminen, hoj miro vast hin samo rat. Avľam ko cinteris.

„Avka, adaj sam, kaj tuke sikhavava tiro haďos. Tu mandar nakamehas nič, akor adaj avela tiro barvaľipen. Šoha ma vičin pre LESTE! Raj pro calo svetos som ME, me lidžav calo svetos, man šunen o manuša rado pal calo svetos, bo ME lenge dav, so kamen. JOV len na del nič, odava me som raios pro svetos, sako man kamel te dikhel, te šunel. Aľe tu sal ajsi đivno, phen mange: TU SAL MIRO RAJ!”

„Šoha tuke odava naphenava, miro raj hin aver, the mange igen kuč...”

„Napheneha mange, no akor me tuke sikhavava tiro haďos!”

The kezdinel le kokalengere vastenca te hrabinel e phuv. Me kamav te denašel khatar leste, aľe našťik, miro calo teštos hino sar barestar, našťik dav aňi krokos. O BIBACHT avka zoraless hrabinel e phuv, hoj hin imar bari jama.

Chudľa man le phikendar, zohňinel man ke jama, the phenel: „Dikh pre tiro haďos, pre tiro vodroro, adaj tuke mištes soveha! Aľe namušineha, te pheneha mange: Sal MIRO RAJ. Phen, the savoro avela mištes...”

„NA! Šoha tuke odava naphenava, nasal miro raj, the šoha naaveha!”
Imar vičinavas, jov man mek teľeder juminel ke jama.

„Šegitišagoss, šegitišagoss...”

„So avka vičinkeres pal calo kher?” Miro rom manca cuginel.

„Igen darav... soske tuke pro šero e kapuca?”

„Prosinav tut, hin jepaš pro štar, mek hin rat... sas mange šil, the dukhas man o šero, liňom mange e čjapka...”

„Paľo, dikhavas suno le bengeha, the calo rat man cirdkerelas, the...”

„Odava hin andal e televizija, so dikhes o horori, imar pr’oda ma dikh...”

„Aľe jov man kamelas...”

„Prosinav tut, imar sov. Pheneha mange, sar avava tajsja andal e buťi, mukh man te sovel!”

Odava hin šukares, me preku džidľilom ajsi bari dar, the mire romeske odava hin jekh, odava hin finom! Džav tele pal o haďos, the tharav o švetlos, čačes, mek hin čulo ori. Džav andre kupelňa, thovava man, bo som igen khamľarďi pal calo teštos, imar šoha nakamav ajso suno nalačho. Mukhav o paňi, the dikhav, miri burňik hin samo rat...

Irena Eliášová

Děti slavných Gulo čar vystoupily u Kouřícího králíka

Four Gipsy Soul – nová vycházející hudební hvězda z Brna. Kapela je založena bratry Pavlem a Denisem Dirdovými, kteří jsou skvělí muzikanti a pokračují v odkazu svých rodičů, kteří v roce 1990 přinesli na československou scénu romský pop, funky, r’n’b a soul skrze kapelu Gulo Čar.

Kapela se skládá z některých bývalých členů Gulo Čar. Srdcem kapely je bubeník z Gulo Čar Libor Dirda, nejmladší členy kapely tvoří bratři Dirdovi – Denis Dirda a Pavel Dirda mladší.

Ahoj, Denisi. Mohl bys nám říct, kdy jste se jako rodinná kapela dali dohromady?

Ahoj, moc mě těší. Kapela vznikla v roce 2011, založili jsme ji s mladším bratrem, Pavlem Dirdou mladším, a Zdeňkem Horváthem, který náhle zemřel. Působili jsme jako Funky Day s Annou Marií Bagárovou, Radkem Čonkou a s bratrance Markem Ličartovským, který jediný z naší rodiny je studovaný muzikant a učitel.

Vychází vaše hudba z hudby vašich rodičů, kteří založili skupinu Gulo Čar nebo v ní najdeme jinou hudební energii, která je ovlivněna vámi?

Ano, trochu, můj otec je můj největší vzor, ale chceme být jiní než Gulo Čar. Také pro mě byl velký vzor Jan Dirda (Janču), což byl otec Pavla Dirdy a Vladimíra Dirdy. Můj dědeček je vlastně základ Gulo čar, už on donesl tu černou muziku mezi rodinu, jazz, evergreeny, takže můj otec a strejda vyrostli na jazzu a černé muzice.

Jak bys vaši hudbu popsal?

Je to romská hudba s funky, jazzem, soul, latino. Takže jak to cítím, tak tak hrajeme.

Co bys nám řekl o vašem repertoáru? Jaké písně ve vaší kapele převažují, odkud čerpáte inspiraci pro nové písně a kdo je skládá? Skladby skládám já, i texty. Hrajeme i covery od Steveho Wondera, od Earth Wind Fire, ale máme svoje

písníčky, které skládám já. Už znají i naši Amen Džas.

Mohl bys nám vyjmenovat složenní kapely?

Denis Dirda – klávesy, kapelník, skladatel, Libor Dirda – bicí, Pavel Dirda ml. – zpěv, Michal Ondříčka – saxofon, Marek Žemla – bass, Michal Matuška – kytara.

Jak často s kapelou zkoušíte a kde? Zkoušíme dvakrát týdně od 6 do 10 hodin, na adrese Staňkova 6, Brno.

Hrajete instrumentální skladby nebo máte v kapele i zpěváka/zpěvačku?

Brácha zpívá a máme saxofon, takže to máme namíchané.

Jaké vzory vás v hudbě ovlivnily a jakým způsobem?

Můj největší vzor je můj děda Jan Dirda. Byl to velký člověk. Potom můj tatínek a můj strýc Vladimír Dirda, jsou to lidi, bez kterých bych muziku neznal, můj tatínek je můj velký vzor.

Jakou hudbu s bratry posloucháte, když zrovna nehrajete?

Funky, romské písně, jazz, latino, pop, r’n’b, gospel.

Kde byste si chtěli zahrát a pro jaké publikum?

Všude, kde se dá hrát, tam hrajeme, miluji muziku.

Mohl bys nám něco říct o hudebních plánech, na co bys chtěl nalákat posluchače?

Ano, příští rok vyjde nová deska a videoklip. Budou na desce i hosti, to je překvapení. Samozřejmě se moc těšíme.

Pocházíš z hudební rodiny, kde hudba byla vnímána jako velice silný prostředek k tvé identitě. Vzpomeň si na nějaký významný zážitek, kdy sis řekl, že chceš jít touhle cestou a věnovat se hudbě

a žít hudbou? Jaké byly začátky, jak tebe a tvé bratry hudba v dětství ovlivnila? Ano, pocházím z hudební rodiny a hudba je pro mě všechno, je to dar od Boha. Můj otec mi řekl, že mu-

Jan Dirda

Pavel Dirda

zika je dar, je to těžký být muzikantem, hrát černou muziku. Musíme pracovat. A ještě děláme muziku. Určitě by se mi líbilo, kdybych jednou vyhrál Anděla, to všechno, co zažili moji rodiče.

A co rodiče? Musí na vás být pyšní. Ano, jsou. Já jim za to děkuji, že mi předali muziku. A svému dědovi, který byl moc pyšný na nás.

Denisi, co bys závěrem vzkázal čtenářům Romano hangos? Děkuji za rozhovor, ať vám Bůh žehná. Příští rok určitě vyjde deska a videoklip, máte se na co těšit.

rozhovor vedla Veronika Kačová

Rozhovor „s maminkou“

Cesta do Ameriky jí změnila pohled na život a lidi kolem sebe. Byl to pro ni první let v životě. Celou dobu se modlila a vždy, když si vzpomněla na rodinu a tu dálku, která je od ní dělila, jí vhrkly slzy do očí. Viděla věci, které v České republice a ani ve svém malém rodném městě vidět nemohla. I přes únavu to všechno s úsměvem na tváři zvládla.

Ahoj, co tě vedlo k cestě do Ameriky? Ahoj. Do USA mě vedla cesta za mým synem Tomášem, za mými vnoučaty a snachou. Chtěla jsem hlavně vidět, jak s rodinou žije.

Jak náročná pro tebe byla cesta? Byly během ní nějaké komplikace? Cesta pro mě byla všelijaká, protože jsem si to neuměla představit. Ale jak už nastal let z Prahy, tehdy jsem si uvědomila, že to pro mě bude těžké. Byla jsem unavená už z cesty do Prahy z Nového Jičína, cesta vlakem trvá tak 4,5 hodiny. Cestou letadlem jsem se modlila a říkala si,

že to musím zvládnout, protože není cesty zpět. Letěla se mnou moje dcera, jenže ona byla skvělá, vše zvládla. Z Prahy jsme pak přiletěly do Helsinku, bylo neskutečné, že jsme cestu zvládly. To byl mimochodem první let, pak nás čekaly veškeré kontroly. Bylo to neskutečně dlouhé. Byla jsem unavená jako malé dítě, ale nedávala jsem to najevo. Pak nás čekal další let, cesta do USA byla nekonečná. Říkala jsem si, kde to můj syn žije, že je ode mě kus světa. Let trval 13 hodin tam a 13 hodin zpátky.

Byl to tvůj první let? Jaký z toho máš pocit? Ano, byl to můj první let. Bála jsem se, modlila se celou dobu. Lidi byli vstřícní, hodní. Pocity jsem měla všelijaké.

Co tě v Americe uchvátilo nejvíce a kde všude jsi byla? Nejvíce mě zaujala velká zahrada, samé domečky, květiny. Bylo to jako

z pohádky. Veliké hotely, socha Svobody, pyramidy. Nikdy bych neřekla, že tohle všechno uvidím na vlastní oči. Pak jsme navštívili veliký vodní tunel, kde byli velcí žraloci, chobotnice, bylo to neskutečně krásné. Bála jsem se žraloků, myslela jsem si, že může prasknout sklo, ale chvála Bohu, nic se nestalo. Pak jsme navštívili obrovské moře, které nemělo konce. Nešla jsem tam, jen si močila nohy a sbírala mušle. Byl to pro mě neskutečný zážitek, na který nikdy nezapomenu.

Jaké zážitky sis odnesla? Zážitky mám neskutečně pozitivní. Lidi tam byli úplně jiní než v České republice, všichni si sobě byli rovni, jako kdyby byli rodina. USA je velice hezká, čistá země a jsou tam lidi velice přátelští.

V čem jsou podle tebe Američané jiní než Češi? Američané jsou jiní lidé, jsou upřímnější, milí. Mají jiné vnímání, jsou laskaví, usmívají se, i když přijdete do velkého obchodu v pyžamu, nejsou žádné předsudky.

Jaké jsi měla pocity při příjezdu domů? Pocity, že letím zpátky domů, byly pro mě těžké, protože jsem si za tu dobu oblíbila svoje vnoučata. Člověk si říká, že je blízko domova, protože pro mě to bylo jako domov, ale když jsem si uvědomila, že jsem tak daleko od své rodiny, vždycky mi vyhrkly slzy. Změnila se ve mně spousta věcí, ale jedno vím, že doma je doma.

rozhovor vedla Veronika Kačová

Chci žít...

„Pomóóóc...“

Křičím, co mi plíce stačí a nikdo mě neslyší.

„Nekřič, nikdo tady není, kromě mě!“ říká ten velký chlap.

Hrozný chlap mě vede k vysoké hoře, má ohromnou sílu a já se ho nemůžu zbavit. Není mu vidět do tváře, nevím, kdo a co to je. Má dlouhý černý plášť s kapucí a jeho hlas je divně hrozný, takový hlas jsem jakživa neslyšela. Bojím se, mám ohromný strach a jemu je to jedno, on mě jenom tlačí do zad.

„Já nejdu nikam na kopec, já mám závratě a spadnu...“

„Nespadneš nikam, jsem tu já, poslouchej, ukážu ti celý svět...“

„Nechci nic, já chci domů...“

„Tvůj domov bude celý svět, ale nesmíš volat na NĚHO!“

Nevnímám, co říká, snažím se jít dolů, ale on mě znova a znova tlačí k hoře. Panebože, co to je? Tak krásné počasí, slunce svítí a já mám před očima tmu. Černou tmou, chlapa v dlouhém plášti a on nemá oči, jenom jamky, vypadá jako holá lebka přikrytá kapucí, jestli i jeho tělo je jen kost-ra, není vidět. Co se mnou chce? Proč přišel za mnou?

„Jdi, choď! Zvedej ty nohy. Uvidíš všechno, a ty nejsi ráda? Kolik lidí na tvém místě by rádo toto vidělo!“

„Já nechci nic, nechci vidět svět. Ráda jsem na světě, ale nechci od tebe nic!“

„Ty nechceš být bohatá? Slavná? Jak je to s tebou, co jsi za člověka? Dneska každý rád velké peníze a mnoho krásných věcí kolem sebe...“

„NE, já nechci nic, mám, co potřebuji k životu...“

„Tak ty nechceš ode mě nic! Jsi ubožák, nemáš žádný majetek, žádné peníze a chceš jenom žít? A co z toho života máš? Jednou za měsíc bereš pár halířů a to ti stačí? Jaký život vedeš? To není dobré, dokud žiješ, máš užívat krásy světa, dopřát si všeho dobrého...“

„Mám všechno, jenom mě nech jít domů, mám svého b...“

„Neříkej to! Už přede mnou nikdy nevyslovuj jeho jméno. Nebo ti ukážu, co tě čeká, vlastně ty nechceš svět, žádné dobroty. Pojď, půjdeme někam, kde uvidíš něco jiného!“

Vzal mě za ruku a já jsem cítila jeho chladnou ruku, ta byla jen samé kosti. Je mi zle, chce se mi umřít strachy. Maminko moje milovaná, pomoz mi, Otče na nebesích, pomoc, nesmím volat boží jméno před ním... Už vím, kdo to je, a čekám to nejhorší. Je to zlo, velké zlo. Táhá mě z kopce dolů a nadává zvláštní řečí, které nerozumím. Radši jsem zticha, aby mi neublížil. Přesto ho neposlechnu! Vede mě rychlou chůzí, až mu nestačím, on je rychlý jako vítr, nevím, co se mu děje v hlavě. Kosti jeho prstů mě drží pevně a já mám krvavou dlaň. Došli jsme na hřbitov.

„Tak tady uvidíš, kde budeš ležet. Nechtěla jsi bohatství, nic ode mě, dopřeji ti lůžko a to bude tvoje jediné bohatství. Nikdy nevolej na NĚHO! Pán celého světa jsem JÁ, já vedu celý svět a mě každý rád poslechne, protože já dávám lidem vše, co chtějí. ON nedává nic, to já jsem pánem světa a každý mě chce vidět a cítit. Ale ty jsi divná osoba, ty nechceš. Ale zkus mi říct: PANE MŮJ!“

„Nikdy ti to neřeknu, můj pán je někdo jiný a drahý...“

„Neřekneš mi, já ti nachystám tvoje lůžko!“

A začal hrabat rukama zem, já chtěla utéct, ale nedalo se, moje celé tělo se nemohlo pohnout. To ZLO tak rychle hrabalo, že za chvíli byla velká jáma.

Vzal mě za ramena a naklonil mě nad jámou a říká: „Podívej se na svoje lůžko, na svoji postýlku, tady se ti bude krásně spát... ale jestli ne, tak řekni, JSI MŮJ PÁN a vše bude dobré, jen vyslov těch pár slov a ty...“

„NE, nejsi můj pán, nikdy nebudu!“ To jsem už přímo křičela. On se na mě podíval a naklonil mě ještě níž nad jámu.

„Pomóóóc...pomóóóc...“

„Co tak vyvádíš, co řveš na celý dům?“ Můj manžel se mnou cloumá v posteli.

„Mám hrozný strach... a proč máš na hlavě kapuci?“

„Prosím tě, je půl čtvrté, ještě noc, spi... bylo mi zima a bolela mě hlava, vzal jsem si na hlavu čepici...“

„Pavle, měla jsem hrozný sen se satanem, celou noc se mnou lomcoval a...“

„To máš z té televize, samé horory, už na to nekoukej...“

„Ale on mě chtěl...“

„Prosím tě, spi už. Řekneš mi to zítra, až přijdu z práce, musím se vyspat!“

To je výborné, já prožívám muka a můj manžel nechce nic vědět, je mu jedno, co jsem prožívala, to je hezký! Vylezu z postele a rozsvítím, jo, opravdu je málo hodin. Jdu do koupelny a trochu se umyju, jsem zpocená po celém těle, fuj, to už nikdy nechci, takové sny. Pouštím vodu a najednou se dívám na svoji dlaň, je samá krev...

Irena Eliášová

O Roma vakeren

Pořad ČR určený pro Romy. www.romove.cz

ZDENĚK DANIEL

VESMÍRY/ KOSMOSA/ UNIVERSES

m r k muzeum romské kultury
MINISTERSTVO KULTURY
B | R | N | O

* VERNISÁŽ 2/3/23
* 3/3/23 – 31/12/23
* rommuz.cz
* Bratislavská 67, 602 00 Brno

Navštivte v předvánočním čase
Muzeum romské kultury, nebo
potěšte vaše blízké nákupem
volné vstupenky.

eshop-rommuz.cz

m r k muzeum romské kultury
Muzeum romské kultury
Bratislavská 67, Brno, 602 00
rommuz.cz

Ceník inzerce

celá strana 5 000 Kč (rozměr 26×40)
1/2 strany 3 500 Kč (rozměr 26×20 nebo 40×13)
1/4 strany 1 500 Kč (rozměr 13×20)
menší formát – 7 Kč/cm²
Sleva při opakované inzerci na druhé a další vydání 25%
žádosti o inzerci na: holomkova@srmn.cz

Předplatné Romano hangos

příjmení, jméno:
název organizace:
adresa, PSČ:
e-mail: telefon:
počet objednaných výtisků:

způsob platby: ☐ hotově ☐ složenkou
☐ bankovním převodem bez faktury; variabilní symbol:
☐ bankovním převodem na fakturu

vyplněný formulář zašlete na adresu: Romano hangos, Cejl 460/35,
Brno 602 00. Fio banka, číslo účtu: 2300661977/2010
nebo pošlete e-mail s vašimi údaji na adresu holomkova@srmn.cz

cena předplatného pro rok 2023 je 420 Kč

Kamen te sikh'lol romanes? Chcete se naučit romsky?

Přihlaste se na kurz romštiny pro začátečníky
V kurzu se naučíte základní fráze, slovíčka i gramatiku. Většinu hodiny
budeme konverzovat. Budeme si ale taky povídat o romských reáliích a
zvycích a čas bude také na vaše otázky.

- PISINAS** **VAKERAS** **DŽANAS**
ROMANES ROMANES ROMANES
- Kurz má šestnáct lekcí
 - Probíhá on-line formou v aplikaci Teams
 - Termín: od 6. září do 20. prosince 2023
 - každou středu od 18:00 – 18:45
 - Kurz je pro veřejnost a zdarma.
 - Povede ho Iveta Kokyová a Máša Podlahová Bořkovicová
 - Kurz pořádá za podpory Úřadu vlády ČR Nová škola, o. p. s.
 - Hlaste se na marie.borkovcova@novaskolaops.cz

Úřad vlády České republiky Projekt byl realizován za finanční podpory Úřadu vlády České republiky.
Obecně prospěšná společnost Nová škola je nezisková organizace, která
od roku 1996 podporuje inkluzivní vzdělávání menšin, cizinců či jinak
sociálně či kulturně znevýhodněných dětí a mládeže.

SRNM

Adresa redakce

Romano hangos

a

Společenství Romů

na Moravě

Cejl 460/35,

Brno 602 00

tel.: 545 246 673

www.srmn.cz

číslo účtu:

2300661977/2010

Jihomoravský kraj

MINISTERSTVO
KULTURY

B | R | N | O

Romano hangos / Rmský hlas. Vychází s finanční podporou Ministerstva kultury, Jihomoravského kraje a Statutárního města Brna.
Vydává Společenství Romů na Moravě. Registrováno Ministerstvem kultury ČR pod č. E 8154.

Redakce: Sabir Agalarov (šéfredaktor) romanohangos@gmail.com; Alica Heráková, Tomáš Ščuka. Grafická úprava a sazba: Radim Šašinka.

Adresa redakce: Cejl 460/35, 602 00 Brno, tel.: 545 246 673, e-mail: romanohangos@gmail.com, Elektronická verze: www.srmn.cz.

IČO vydavatele: 44015178. Bankovní spojení: Fio banka, číslo účtu: 2300661977/2010. Tiskne: Samab press group, a.s., Cyrilská, Brno. Rozšiřuje: Kongrestakt Brno.